

УДК 636.1.082:575
© 2013

М.Й. Головач,
кандидат сільсько-
господарських наук

Закарпатська державна
сільськогосподарська дослідна
станція Інституту сільського
господарства Карпатського
регіону НААН

М.М. Головач

Науково-виробнича
асоціація «Племконецентр»

М'ЯСНА ПРОДУКТИВНІСТЬ І МОРФОЛОГІЧНИЙ СКЛАД ТУШ КОНЕЙ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ РІЗНИХ ТИПІВ

Наведено результати вивчення м'ясної продуктивності та якості м'яса коней гуцульської породи первинного, верхового та верхово-запряжного типів. Коні характеризуються відмінною здатністю до нагулу і використання природних пасовищ. Найвища продуктивність і якість м'яса у коней верхово-запряжного типу.

Ключові слова: гуцульська порода коней, м'ясна продуктивність, нагул, обвалування.

Первинною метою одомашнення коней було одержання продуктів харчування — м'яса і молока. Розвиток землеробства змінив продуктивний напрям конярства на робочий, однак з модернізацією техніки потреба в конях почала зменшуватись і наприкінці XIX ст. їх почали продавати державі для забою на м'ясо, зарховували господарствам у виконання плану державних закупівель.

Згідно з державним стандартом (ГОСТ 20079–74) коней, яких продають на м'ясо, поділяють на 3 вікові групи: дорослі коні (старше 3 років), молодняк (1–3 роки) і лошата (до 1 року) живою масою не менше 120 кг. Дорослих коней і молодняк 1–3 роки за вгодваністю поділяють на 2 категорії — першу і другу. Для продажу м'ясних коней на експорт користуються державним стандартом (ГОСТ 23162–78Е): молодняк від 6 міс. до 2 років, а дорослих коней поділяють на 3 категорії. До 1-ї категорії належать коні з округлими формами тулуба (мускулатура розвинена добре), до 2-ї — коні з дещо кутастими формами тулуба (мускулатура розвинена задовільно) і до 3-ї належать коні, у яких всі частини тулуба кутасті (мускулатура розвинена слабо) [2].

М'ясна продуктивність коней залежить від породи, статі, віку, вгодваності та ряду інших факторів. Коні гуцульської породи та їх помісі характеризуються високою здатністю до нагулу на природних пасовищах без підгодівлі іншими кормами, що дає змогу виробляти дешеве і якісне м'ясо на експорт і внутрішній ринок. Зі зростанням віку коней дещо зменшується забійний вихід і кількість м'язів на користь жиру.

Коні гуцульської породи формувалися в результаті схрещування порід південного і мон-

гольського походження в суворих умовах за недостатньої годівлі. В минулому столітті сформувалися типи: верхово-в'ючний та верхово-запряжний із обважнілим підтипом, які переформувалися в оригінальний, верховий та погрублений (обважнілий) типи. Нині в гуцульській породі є 3 типи: первинний, верховий, верхово-запряжний [3].

Поголів'я племінних коней гуцульської породи упродовж 2000–2009 рр. збільшилося на 159 гол., або в 14,3 раза, кількість племрепродукторів станом на 01.01.2010 р. становила 6 господарств із поголів'ям 281 гол. [1]. Проте відсутність фінансування галузі призвела до скорочення кількості племрепродукторів до двох станом на 01.01.2013 р. із поголів'ям 118 гол., що менше на 163 гол., або в 2,4 раза. Це, у свою чергу, крім використання коней для верхової їзди, гіпотерапії та гірського туризму, збільшило використання їх на м'ясо.

Мета роботи — дослідження м'ясної продуктивності коней гуцульської породи різних типів для розробки раціональної технології виробництва конини.

Матеріали і методи. Для вивчення м'ясної продуктивності і якості м'яса з вибракуваних тварин гуцульської породи різних типів сформовано нагульний табун, який випасали на природних пасовищах 3 міс. без підгодівлі. Коней (залежно від типу) поділено на 3 групи: I — коні первинного типу; II — верхового; III — верхово-запряжного типу. Упродовж пасовищного періоду визначали живу масу і категорію на початку і в кінці нагулу, абсолютні, відносні та середньодобові прирости коней. Після нагулу проведено контрольні забої на приватних забійних площадках (2008–2013 рр.). Проведено

1. Результати нагулу коней (M±m)

Показник	Група		
	I	II	III
Кількість тварин, гол.	30	30	30
Жива маса, кг:			
на початок нагулу	163,3±4,0	179±4,1	228,0±4,3
у кінці нагулу	222,8±4,3	238,7±4,7	292,9±4,5
Абсолютний приріст за період, кг	58,5±1,5	58,3±1,3	63,9±1,6
Середньодобовий приріст, г	650±18,5	648±17,9	710±18,2

аналіз усього 90 гол. коней, зокрема обвалування і фізико-хімічний аналіз — 30 туш. Забивали тварин за методикою ВІТу. Під час забою тварин визначали, кг: передзабійну масу, масу парної і охолодженої туші, масу внутрішнього жиру, забійну масу, забійний вихід, %; вихід м'язової та кісткової тканин за сортами, %; коефіцієнт м'ясності. Туші підлягали обвалуванню з подальшим визначенням кількості м'язової, жирової і кісткової тканин.

Для визначення хімічного складу м'яса були відібрані проби найдовшого м'яза спини, в яких визначали, %: вміст води і сухої речовини (аналітичним методом), вміст протеїну (за К'ельдалем), вміст жиру (екстрагуванням) і вміст золи (спалюванням наважки м'яса), а також рН, колір, крихкість, мармуровість, рН м'яса вивчали потенціометричним методом, колір оцінювали бальним методом від 4 до 8 балів (4 бали — м'ясо світло-рожеве, 8 балів — темно-червоне), мармуровість — бальним методом від 1 до 5 балів (1 бал — м'ясо з незначною кількістю жиру, 5 — зі значною кількістю жиру).

Результати дослідження. На початку нагулу молодняк коней належав до 2-ї категорії. Упродовж нагулу прирости всіх 3-х груп були досить високими, особливо III групи, тобто верхово-запряжного типу (табл. 1). У результаті проведеного нагулу тварини були віднесені до першої категорії вгодованості.

2. Забійні показники коней

Показник	Група		
	I	II	III
Кількість тварин, гол.	30	30	30
Жива маса перед забоем, кг	216,3±4,1	231,4±4,3	284,6±4,2
Маса парної туші:			
кг	131,3±2,3	140,1±2,5	176,2±3,2
%	60,7	60,5	61,9
Маса внутрішнього жиру:			
кг	2,1±0,2	2,1±0,4	2,5±0,3
%	0,97	0,91	0,88
Забійна маса, кг	133,4±2,4	142,2±2,3	178,7±2,3
Забійний вихід, %	61,7	61,5	62,8

Аналіз результатів забою тварин піддослідних груп свідчить, що молодняк коней гуцульської породи всіх 3-х типів має задовільні показники (табл. 2).

Так, передзабійна жива маса молодняку I групи становила в середньому 163,3 кг; II — 179,4 кг; III групи — 228 кг. На початок нагулу молодняк III групи переважав своїх ровесників I і II груп відповідно на 64,7 і 48,6 кг, або на 28,4 і 21,3%.

Маса парної туші коней I групи становила відповідно 131,3 кг; II — 140,1 кг; III — 176,2 кг. При цьому у коней I групи було відкладено в організмі 2,1 кг, або 0,97%; II — 2,1 кг, або 0,97%; III групи 2,5 кг, або 0,88% внутрішнього жиру. Отже, забійний вихід у молодняку коней I групи становив 61,7%; II — 61,5%; III — 62,8%, тобто різниця між I, II та III групами — 1,1–1,3%.

За своїм морфологічним складом туша тварин складається із м'язів, кісток, хрящів і сухожиль. Найціннішою складовою частиною туші є її м'язова тканина, тому залежно від співвідношення м'язів і кісток у туші можна судити про її харчову цінність. Результати обвалування туш піддослідних груп коней свідчать, що співвідношення маси м'язів і маси кісток є неоднаковим.

Крім забійної маси і забійного виходу туші, важливим показником є вихід сортів м'яса в туші (табл. 3).

3. Морфологічний склад туш

Показник	Група		
	I	II	III
Маса охолодженої туші, кг	124,5±2,5	132,8±2,7	167,6±3,0
М'язи разом:			
кг	90,3±2,0	94,7±2,1	124,5±2,3
%	72,5	71,3	74,3
у тому числі 1-й сорт:			
кг	79,3±1,9	83,4±2,0	109,8±2,2
%	63,7	62,8	65,5
2-й сорт:			
кг	11,0±1,8	11,3±1,9	14,7±2,2
%	8,8	8,5	8,8
Жир:			
кг	2,4±0,2	2,4±0,3	4,2±0,5
%	1,9	1,8	2,5
Кістки:			
кг	30,5±1,6	34,1±1,7	36,9±1,7
%	24,5	25,7	22,0
Відходи:			
кг	1,4±0,1	1,6±0,1	2,0±0,3
%	1,1	1,2	1,2
Коефіцієнт м'ясності, %	2,96	2,78	3,37

Найвища кількість м'яса 1-го сорту була у тварин III групи і становила 65,5%, а м'яса 2-го сорту — 8,8%. У молодняку коней I і II груп кількість м'яса найкращої якості була дещо нижчою щодо тварин III групи — відповідно 63,7 і 62,8%. Кількість м'яса 2-го сорту — відповідно 8,8 і 8,5%.

Смакові якості м'яса тварин, зокрема і конини, залежать від відсоткового співвідношення в ньому жиру. Смячнішим вважається таке м'ясо, в якому міститься внутрішньом'язовий, а не підшкірний та поливний жир, надлишок якого знижує поживну якість конини.

Аналіз хімічного складу м'язевої тканини свідчить, що у м'язах коней I і II груп порівняно менше жиру (відповідно 1,9 і 1,8%), проти 2,5% III групи. За вмістом у м'язевій тканині протеїну (відповідно 21,8; 21,7 і 21,9%) між дослідними групами молодняку істотної різниці не виявлено. За показником мармуровості в I групі — 1,67; II — 1,68 бала, тоді як в аналогів III групи — 2,69 бала, або на 1,02–1,01 бала більше. За кольором м'яса найменшу кількість балів отримали молодняк I і II груп (4,87 і 4,89 балів), тоді як III групи — 5,93, або відповідно на 1,06–1,04 бала більше.

Висновки

Дослідженнями встановлено, що коні гуцульської породи всіх трьох типів характеризуються задовільними забійними показниками. Найвищою продуктивністю і якістю м'яса ха-

рактризуються коні верхово-запряжного типу. Між кіньми первинного і верхового типів істотної різниці за зазначеними вище показниками не виявлено.

Бібліографія

1. Головач М.Й., Головач М.М. Стан вивчення популяції коней гуцульської породи в Україні//Наук.-тех. бюл. ІТ НААН. — № 103. — Харків, 2010. — С. 40–49.
2. Голка Б.М., Судаї В.Д., Скоцик В.Є. Нетрадиційне конярство: навч. посіб. — К.: Вища шк.,

2008. — С. 72–74.

3. Кудрявська Н.В., Головач М.Й., Головач М.М. Розробка нормативно-правової документації та особливості ведення племінного обліку коней гуцульської породи//НТБ, № 101/ІТ УААН. — Х., 2009. — С. 110–120.

Надійшла 29.03.2013.